

Podsumowując, książka *Gra w historię, historia w grach* dotyka wielu dyscyplin, których główny wątek jest powiązany z historią i różnego rodzaju grami. Zdecydowanie polecam ją miłośnikom gier, historii oraz pedagogom. Warto byłoby w niektórych artykułach omówić podstawowe informacje dotyczące konkretnych gier komputerowych – ułatwiłoby to odbiór osobom, które nie spotkały się z daną grą lub są dopiero początkującymi graczami/badaczami w tej dziedzinie. Uważam, że jest to interesująca pozycja wydawnicza z innowacyjnymi spojrzeniami, będąca zbiorem różnych głosów, które mają przysłużyć się efektywnej dyskusji współistnienia i korelacji rozrywki wirtualnej/realnej z wątkami historycznymi.

Marlena Kaźmierska

BOŻENA MAJEREK, *Niepewność w społeczeństwie współczesnym. Studium socjopedagogiczne*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2018, ss. 350

Obecne czasy charakteryzują się wysokim stopniem niepewności oraz niestabilności; fragmentaryzacją życia społecznego i tożsamości. Nastąpił upadek wielkich metanarracji oświeceniowych, które odpowiadały na „każde” pytania. Jest to między innymi wynikiem dynamicznego rozwoju społeczeństw, procesów globalizacyjnych i łączących się z nimi, licznych przeobrażeń, z którymi mamy do czynienia niemal na każdym kroku we wszystkich obszarach ludzkiego funkcjonowania. Coraz rzadziej ludzie odczuwają w życiu stabilność czy przewidywalność, a coraz bardziej rozpowszechnia się poczucie „ryzyka”, „zagrożenia” oraz „zmiany”. To one oddają doskonalone istotę egzystencji współczesnych jednostek oraz grup społecznych żyjących w poczuciu permanentnej niepewności i niejednoznaczności. Powołując się na słowa Urlicha Becka, można wskazać, iż obecne społeczeństwo to „społeczeństwo ryzyka”, w którym „zatarciu ulega (...) rozróżnienie pomiędzy obliczalnym ryzykiem a nieobliczalnymi niepewnościami, pomiędzy ryzykiem a jego świadomością”⁵. Kategoria niepewności jest bardzo złożona i niewątpliwie warta badań oraz poszerzonych analiz. Tego niełatwego zadania podjęła się Bożena Majerek, autorka książki *Niepewność w społeczeństwie współczesnym. Studium socjopedagogiczne*, która stanowi przedmiot niniejszej recenzji.

W zakres pracy wchodzi: wprowadzenie, cztery rozdziały, zakończenie, bibliografia, spis schematów, spis tabel, indeks osób oraz indeks rzeczowy. W pierwszym rozdziale przedstawiono niepewność jako kategorię społeczną. Omówione zostały wybrane sposoby definiowania oraz problematyzowania tego pojęcia. Autorka wskazała na dwa różne stanowiska w tym zakresie – negatywne oraz pozytywne. Pierwsze, które częściej można odnaleźć w literaturze przedmiotu, traktuje niepewność jako lęk, niepokój oraz zagrożenie. Drugie

⁵ U. Beck, *Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2004, s. 348.

natomiast postrzega to zagadnienie w kontekście innowacyjności, kreatywności oraz rozwoju. Wyróżniono również wiele kryteriów, według których wyodrębnić można różne grupy oraz rodzaje niepewności. Bożena Majerek zauważa, iż najczęściej dotyczą one takich źródeł bodźca lub też czynnika, które przyczyniają się do wytworzenia stanu napięcia oraz niepokoju⁶. W rozdziale tym opisano także wybrane czynniki wpływające na sposób postrzegania niepewności, takie jak tolerancja niepewności i niejasności, wsparcie społeczne, zaufanie społeczne, indywidualistyczna i kolektywistyczna orientacja społeczna oraz media i manipulacja społeczna. Wreszcie, autorka przeprowadziła pogłębioną analizę porównawczą kategorii niepewności i zagadnienia, jakim jest ryzyko, gdyż jak wskazuje

niepewność przeraża i zawsze przerażała, z tego też względu powstała zapewne koncepcja ryzyka jako sposobu przewidywania i kontrolowania niepewnej, otwartej i wieloznacznej przyszłości; jak dalej kontynuuje autorka: Nie można zatem wyczerpująco ukazać fenomenu niepewności, nie odwołując się do zdecydowanie liczniejszej i bogatszej literatury z zakresu ryzyka i ryzykowania⁷.

Bez wątpienia, rozdział ten zasługuje na wysoką ocenę. Treści w nim zawarte są bardzo bogate merytorycznie i stanowią znakomite wprowadzenie dla zjawisk omawianych w kolejnych częściach książki. Narracje w tym rozdziale świadczą także o erudycji autorki i zdolności do prowadzenia dobrze uzasadnionych analiz.

Rozdział drugi stanowi opis źródeł niepewności. Wyróżnione zostały cztery następujące ich obszary: egzystencjalne, cywilizacyjne, a także makro i mikrospołeczne oraz jednostkowe źródła niepewności. Analizując pierwszy z nich, Bożena Majerek skupiła się na takich kwestiach, jak doświadczanie przez ludzi skończoności życia, konieczności dynamicznych, stale występujących zmian oraz nieprzewidywalności i braku możliwości kontrolowania przyszłości. Z kolei, do źródeł cywilizacyjnych autorka zaliczyła między innymi zagrożenia katastrofami ekologicznymi, atakami terrorystycznymi lub też kryzysami ekonomicznymi. Swoje rozważania w tym zakresie konkluduje twierdzeniem, iż „można (...) odnieść wrażenie, że człowiek ostatecznie pozbawiony został możliwości uzyskania poczucia bezpieczeństwa”⁸ w obliczu wymienionych globalnych zagrożeń. Wśród przyczyn makrospołecznych wyróżniono takie czynniki, jak wzrastający poziom bezrobocia, iluzoryczność wykształcenia, bieda oraz ubóstwo, a także wymuszona mobilność. I w końcu, przedstawiono mikrospołeczne i jednostkowe źródła niepewności dotyczące zmiany relacji międzyludzkich (osłabienie więzi społecznych), konsumpcjonizmu, prywatyzacji życia społecznego, konieczności indywidualnego dokonywania wyborów

⁶ B. Majerek, *Niepewność w społeczeństwie współczesnym. Studium socjopedagogiczne*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2018, s. 46.

⁷ Tamże, s. 88.

⁸ Tamże, s. 133.

i tworzenia swojej biografii. Również i ten rozdział należy ocenić zdecydowanie pozytywnie. Autorka wykazuje dużą wrażliwość na społeczno-kulturowe rekonstrukcje współczesnej rzeczywistości, łącząc podejście typu makro z rozważaniami bardzo szczegółowymi.

Rozdział trzeci prezentuje działania w obliczu niepewności. Bożena Majerek wskazała na dwa ich typy, które podejmowane są przez jednostki lub społeczeństwo w zależności od tego czy jest to „niepewność obiektywna” (los, przyszłość, śmierć) czy też „niepewność subiektywna”. W przypadku tej pierwszej, jednostki starają się zaakceptować i przyzwyczaić do nieuchronnych wydarzeń oraz wyeliminować negatywne reakcje emocjonalne, takie jak lęk lub niepokój. Natomiast, „niepewność subiektywna” wiąże się, jak wykazała to autorka, z działaniami zmierzającymi do redukcji jej stopnia, które podejmowane są zarówno przez poszczególne jednostki (przesady, wróżby, zabobony, koncepcje prywatne oraz myślenie potoczne), jak i społeczeństwo (przewidywanie i prognozowanie, planowanie oraz podejmowanie decyzji, strategie radykalnego zaangażowania i kontrolowania). Podobnie jak i poprzednie, rozdział ten stoi na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i należy przyznać mu wysoką ocenę.

Rozdział czwarty dotyczy edukacji wobec niepewności i wieloznaczności. Autorka poświęciła tej kwestii wiele uwagi, gdyż jak zauważa,

w pedagogice niestety prawie w ogóle nie podejmuje się problematyki niepewności, chociaż jest ona czynnikiem dookreślającym właściwie każdą sytuację i zjawisko edukacyjne⁹.

Omówiona została między innymi edukacja na rzecz tolerancji niepewności, edukacja obywatelska, edukacja na rzecz poczucia bezpieczeństwa, edukacja wobec konieczności podejmowania ryzyka czy też edukacja do autokreacji i samorealizacji. Również w przypadku tej części książki kompetencje autorki w zakresie prowadzenia dyskursu naukowego należy ocenić bardzo wysoko.

Podsumowując, recenzowana książka stanowi niezwykle wartościową rozprawę naukową, poruszającą problem bardzo ważny zarówno dla nauk pedagogicznych, jak i socjologicznych. Autorka wykorzystwała bogatą literaturę przedmiotu, która pozwoliła jej na dokonanie pogłębionych, wielowątkowych analiz. Warto również zwrócić uwagę na ciekawą narrację i znakomity styl pisarski autorki. W konkluzji pragnę raz jeszcze stwierdzić, że interdyscyplinarna w swojej istocie praca Bożeny Majerek wpisuje się w sposób bardzo konstruktywny we współczesne dyskusje na temat zmian społecznych mających miejsce w końcu XX i XXI wieku. Jestem przekonana, że książkę tę warto przeczytać.

Anna Sobczak

⁹ Tamże, s. 20.